



Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid
Sancties Intramuraal

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Contactpersoon

Datum
11 september 2025

Onze referentie
6666703

Bijlage(n)
1

nota

Beleidsreactie RSJ-advies 'uitvoerbaar en effectief
stemrecht voor justitiabelen'

Bijlage(n)

1. Kamerbrief met beleidsreactie RSJ-advies 'uitvoerbaar en effectief stemrecht voor justitiabelen'

1. Aanleiding

Op 8 juli jl. heeft de Raad voor de Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (hierna RSJ) een advies gepubliceerd over de uitoefening van het stemrecht door justitiabelen. In deze nota wordt de kern van de beleidsreactie toegelicht.

2. Geadviseerd besluit

Akkoord gaan met de verzending van bijgevoegde Kamerbrief met reactie op het RSJ-advies.

Deze beleidsreactie ondertekent u samen met MBZK, omdat u verantwoordelijk bent voor de justitiële inrichtingen en MBZK voor de Kieswet.

3. Kernpunten

- In de Kieswet, artikel B 6, is opgenomen dat ingesloten justitiabelen stemmen per volmacht, onderhands of schriftelijk. De RSJ wijst op signalen dat het ingesloten justitiabelen in de praktijk nauwelijks lukt om hun stemrecht uit te oefenen, doordat het proces om iemand te volmachten ingewikkeld is.
- De RSJ doet op hoofdlijnen drie aanbevelingen:
 - Maak stemmen in een (mobiel) stembureau in de inrichting mogelijk.
 - Maak stemmen bij volmacht gemakkelijker.
 - Verbeter het verkiezingsproces samen met de inrichtingen en gemeenten.
- De aanbeveling van de RSJ om (mobiele) stembureaus mogelijk te maken die níet voor het publiek toegankelijk zijn, is gebaseerd op een onjuiste interpretatie van de Kieswet. Twee belangrijke waarden van het verkiezingsproces, transparantie en controleerbaarheid, brengen met zich mee dat een stemlokaal moet worden ingesteld op een plek waar iedereen het verkiezingsproces kan waarnemen. Verder kan artikel J 35 van de Kieswet niet zo worden geïnterpreteerd dat het zou kunnen worden benut om alle buitenstaanders gedurende de gehele zitting van het stembureau

buiten de deur te houden, om zo de orde in de inrichting in het algemeen te handhaven. Dit staat namelijk haaks op de geest en doelstelling van artikel J 35.¹ In de beleidsreactie wordt dit verder toegelicht. De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) beziet in een PI of het mogelijk is mobiele stembureaus zodanig in te richten dat voldaan wordt aan de vanuit de Kieswet benodigde openbaarheid, de veiligheidseisen van een justitiële inrichting en dit uitvoerbaar is. Indien dit haalbaar blijkt en er positief wordt geëvalueerd, wordt verkend of dit in de toekomst voor meerdere PI's mogelijk is.

- In de beleidsreactie wordt verder toegelicht welke acties worden ondernomen om verbeteringen in lijn met de andere twee aanbevelingen te bewerkstelligen.

4. Toelichting

4.1. Politieke context

- De opvolging van het RSJ-advies is urgent met het oog op de aankomende Tweede Kamerverkiezing op 29 oktober 2025. DJI zet de in de beleidsreactie aangekondigde verbeteringen daarvoor in.
- De leden Van Nispen (SP) en Koops (NSC) hebben Kamervragen ingediend naar aanleiding van het RSJ-advies. Gelet op de samenhang met de beleidsreactie is de beantwoording van de Kamervragen aangehouden en worden de voorgestelde beleidsreactie en beantwoording van de Kamervragen gelijktijdig aan u voorgelegd.
- Op 24 september a.s. is het Commissiedebat gevangeniswezen.

4.2. Financiële overwegingen

Er worden op dit moment geen aanvullende kosten verwacht, omdat de aangekondigde verbeteringen wijzigingen zijn van de huidige werkwijze van DJI. Mocht hier verandering in komen, dan maakt DJI dat kenbaar bij JenV en BZK.

4.3. Juridische overwegingen

In de beleidsreactie is een uitgebreide toelichting opgenomen waarom de Kieswet het op dit moment niet toestaat om (mobiele) stembureaus in te richten in justitiële inrichtingen die níet publiek toegankelijk zijn.

4.4. Krachtenveld

- MBZK: verantwoordelijkheid Kieswet.
- DJI: verantwoordelijkheid tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende maatregelen.

4.5. Ontwikkelingen hiervoor

In 2023 heeft Bonjo, een vereniging die belangen van (ex-)gedetineerden behartigt, een kort geding aangespannen tegen de Staat. Zij waren van mening dat het feit dat gedetineerden alleen bij volmacht kunnen stemmen in strijd is met hun grondrechten. De rechter heeft de Staat in gelijk gesteld. De rechter constateerde dat het per volmacht stemmen door de wetgever als volwaardige wijze van het uitbrengen van een stem wordt gezien. Daar zitten weliswaar beperkingen aan omdat iemand zijn stem dan met één andere persoon moet delen en er bepaalde acties moeten worden ondernomen. Maar dat maakt dit onderdeel

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid
Sancties Intramuraal

Datum
11 september 2025

Onze referentie
-

¹ En zoals blijkt uit de wetsgeschiedenis, Kamerstukken II 1984/85, 18973, nrs. 2-5, p. 9 en Kamerstukken II 1985/86, 18 973, nr. 10, p. 2.

van de wet nog niet onmiskenbaar onverbindend, oordeelde de voorzieningenrechter.²

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

5.1. Toelichting

De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid
Sancties Intramuraal

Datum
11 september 2025

Onze referentie
-

² [ECLI:NL:RBDHA:2023:17779, Rechtbank Den Haag, C-09-656096-KG ZA 23-937](#)